

ENTRE EVA I PANDORA

TREBALL DE RECERCA

ANNA-MAYE BADJI MANSILLA

Dirigit pel professor Francesc Verdugo

2n Batxillerat "B"

Escoles Freta Mataró

Mataró, 11-01-2012

Dones: la revoluci3 m3s llarga.

Juliet Mitchell, 1966.

INTRODUCCIÓ

La inquietud que sento pel poder de la moda com a font d'inspiració per a moltes persones revolucionàries, és el que m'ha incitat a centrar el tema del meu treball en la relació establerta entre la ideologia feminista i els canvis que ha patit la moda¹ femenina durant l'últim segle. Considero que estudiar la relació existent entre aquests dos conceptes, moda i feminisme, és essencial per comprendre una part important de l'evolució de les dones a Occident.

El títol "*Entre Eva i Pandora*" fa referència al lligam que uneix la imatge femenina de la religió cristiana i la de la mitologia grega, representant d'aquesta manera la part femenina de la humanitat.

Durant el passat segle, i fins i tot molt abans, es van donar diverses reivindicacions relacionades amb la situació de les dones al món. Aquestes protestes van estar presents en àmbits molt diversos, com en la ciència, en les matemàtiques, en la literatura, en la religió i en la vida quotidiana, entre d'altres. I més endavant, es van reivindicar els drets de les dones sortint al carrer i rebutjant els prejudicis que havien prevalgut fins aleshores. Mitjançant aquests esdeveniments, les diferents persones que hi prenen part pretenien defensar un col·lectiu de persones que fins aleshores havia estat discriminat per la seva condició. Any rere any, el concepte inicial, el conegut feminisme clàssic, ha patit petits canvis que l'han transformat en un nou concepte, l'actual.

El nombre de persones que pensa que les dones s'han fet un lloc important en un món encara identificat amb *valors masculins* està en alça, però més encara aquelles que consideren el segle XXI com un segle en el qual les dones prendran la paraula. Indiscutiblement l'últim segle, el segle XX, ha servit de fonament per crear aquestes dues idees, que en la meva opinió trobo equivocades.

El procés d'igualtat entre dones i homes és lent i pot semblar fins a cert punt impossible d'assolir, principalment perquè hi ha una tradició molt arrelada a nosaltres

---

¹ La moda entesa, particularment, com a indumentària i bellesa degut a que és la branca de la moda que afecta més directament a les persones.

amb segles d'antiguitat. Tot i així, de totes les maneres possibles d'allunyar-se de la tradició, d'alguna manera, la moda és una de les més eficaces; a través de la moda ens embarquem en l'aventura de cercar el present i també el futur incert però palpable, recorrem a la nostra imaginació per trobar una identitat pròpia i individual que ens diferenciï de la resta sense deixar de ser un entre milers.

Per a la realització del treball, ha estat molt important tenir en compte les diverses fonts d'informació per poder recopilar tot allò rellevant que pugui ser d'utilitat pels diversos apartats dels que consta el treball. Aquest s'estructura de la següent manera.

En primer lloc trobem la part teòrica-descriptiva, que es divideix en tres temàtiques: la primera temàtica està relacionada amb el sorgiment de la moda i la seva evolució a nivell social; la segona fa una breu introducció a la situació de les dones i al sorgiment del moviment feminista; per últim, la tercera temàtica és la relació de les dues anteriors.

A la part pràctica-especulativa he dut a terme la meua pròpia investigació. Aquesta part també està dividida en diversos apartats. En el primer apartat treballaré amb persones de diverses edats per poder saber les seves opinions i coneixements sobre el tema tractat en aquest treball, i les actituds que tenen al respecte. Al segon apartat, analitzaré diversos articles periodístics d'actualitat sobre les dones polítiques i la seva vestimenta. I per últim, abans de la conclusió, analitzaré la societat a través d'un quadre molt significatiu del pintor Norman Rockwell.

Parteixo de la hipòtesi que contràriament al que pensa una gran part de la població, les dones no estan tan a prop de la igualtat com es creuen. En certa manera, el procés s'ha aturat a causa de la forta tradició present a la majoria dels països, que obstaculitza el progrés en el camí cap a la igualtat entre dones i homes. En un moment històric en què les dones han començat a assolir responsabilitats abans exclusives per als homes, hi ha certs factors que impedeixen la seva autorealització completa, a través de la imatge i la moda, per exemple. Cal mencionar també la pèrdua d'interès per part de les noves generacions² en continuar la lluita per la igualtat real. Aquestes generacions, que han

---

² Tant de noies com de nois.

viscut amb molts menys problemes que els que han hagut de fer front generacions anteriors, s'aferren (sense adonar-se'n possiblement) a aquelles normes preestablertes per una societat tradicional i, en conseqüència, s'endinsen en el perillós engany que està present entre nosaltres actualment.

INTRODUCCIÓ A LA PART TEÒRICA-DESCRIPTIVA

Com he esmentat a la introducció, la part teòrica-descriptiva es divideix en tres temàtiques repartides en els diversos apartats que la formen.

En primer lloc, es desenvoluparà la idea de moda des dels seus orígens fins al seu funcionament per poder entendre la importància que té en la vida de les societats modernes. Aquesta temàtica compondrà els apartats següents:

- I. A LA RECERCA DELS ORÍGENS
- II. QUAN LA MODA TRANSFORMA L'APARENÇA
- III. QUAN LA MODA DEIXA DE SER TRADICIÓ
- IV. EL DESCONEGUT UNIVERS DE LA MODA

Seguidament, es farà referència a l'evolució de les dones començant per situar-nos en la seva situació al passat i el sorgiment de la ideologia feminista. Aquesta segona temàtica es trobarà present en els dos següents apartats:

- V. EVA I PANDORA: QUAN EL MAL AMENAÇA LA TERRA
- VI. LA PRIMERA ESPURNA LILA

Finalment, s'uniran les dues temàtiques anteriors en una de sola:

- VII. QUAN MODA I FEMINISME COMPARTeixEN PROTAGONISME
- VIII. QUAN ENS CREIEM LLIURES

I. A LA RECERCA DELS ORÍGENS

Contràriament al que podem pensar, la moda no es dóna ni a totes les èpoques ni a totes les civilitzacions, sinó que té un inici històric localitzable.

Durant milers d'anys, les persones van prosperar sense la inestabilitat i la temporalitat efímera de la moda. Tot i així, ens pot semblar que a l'Antiguitat sí que hi va haver manifestacions de la moda; per exemple, a l'època de la Roma Imperial els homes s'arrissaven els cabells i se'ls tenyien, es perfumaven i es pintaven pigues per semblar més joves. Les dones, per la seva banda, portaven trenes i perruques rosses o negres, i també es perfumaven. Aquests fets, però, manquen del tret més característic de la moda, els precipitats canvis en les fantasies estètiques.

Mentre va prevaler el vestit marcat per la tradició, hi havia la possibilitat de realitzar múltiples canvis i combinacions en funció dels gustos estètics de cada persona, però fins i tot quan la varietat dels canvis era considerable, aquests estaven predeterminats pel conjunt tancat de les possibles combinacions imposades per la regla que fixava la tradició. És per això que no es pot igualar al complex sistema de la moda.

No és possible trobar-la com a sistema fins a finals de l'Edat Mitjana, quan es va instaurar a Occident i va marcar l'inici de les societats modernes³. Amb la moda comença el poder social dels signes, el dispositiu de distinció social que atorga l'ús dels nous models.

Un sistema que comprèn aspectes tan diversos de la vida social, individual, cultural i estètica com ho és la moda, només va poder aparèixer a partir de l'any 1000⁴, gràcies a la combinació d'un gran nombre de condicions pròpies d'Europa occidental, en molts casos independents els uns amb els altres, però que van tenir eficàcia pròpia.

Les condicions econòmiques i socials presents a l'Europa de l'Edat Mitjana van tenir una incidència bastant directa. Cap al segle XI el creixement econòmic continu va

---

³ La irrupció i la instal·lació històrica de cicles breus de moda a partir de finals de l'Edat Mitjana ha estat mostrada pels historiadors del vestir, encara que la documentació disponible és limitada i es troba, en molts casos, fragmentada.

⁴ La moda no va aparèixer al segle XI de manera immediat, sinó que les condicions a partir d'aquest segle van fer possible la seva aparició gradual fins a establir-se com a sistema entre els segles XIII i XIV.

augmentar gràcies a una revolució agrícola i tècnica, acompanyada del desenvolupament comercial, el reconeixement monetari i l'expansió de les ciutats. Pel que fa a les condicions socials, la civilització material, l'establiment del feudalisme i la descomposició del poder monàrquic van fer que les rentes senyorials i el nivell de vida aristocràtic augmentessin⁵.

L'expansió social de la moda, però, no va guanyar de manera immediata les classes socials. Al llarg de segles, la indumentària va respectar la jerarquia establerta a la societat, és a dir, que cada classe social portava el vestit que li pertocava; la tradició evitava confondre les qualitats dels privilegis de la indumentària.

Durant molt de temps, a més, les classes plebees van tenir prohibit vestir-se com els nobles a través d'edictes sumptuaris, per aquest motiu, la indumentària de moda va ser un consum de luxe i prestigi que només estava permès a les classes nobles.

Per tant, no va ser possible l'expansió de la moda a altres rangs socials fins a partir dels segles XIII i XIV, època en la qual es desenvolupa el comerç i els bancs. Tot i que a finals de l'Edat Mitjana van succeir múltiples desgràcies⁶, les conseqüències no van ser iguals a tot arreu. El nombre d'habitants a les ciutats va créixer i va afavorir un canvi cap a una mentalitat més individualista. Es van crear grans fortunes i hi va haver un augment en el nombre de burgesos enriquits, apareixent d'aquesta manera un nou tipus de classe social: els nous rics. Va ser en aquest moment de bonança econòmica a Occident, d'enriquiment de les classes senyorials i burgeses, on va establir-se la moda.

El gust pel luxe a l'hora de vestir es va estendre a la burgesia, que volia exhibir els signes del seu nou poder portant a terme una vida fastuosa; per aquest motiu, vestien com els nobles de rang i rivalitzaven amb aquests en elegància. Tot i així, les classes senyorials van seguir el mateix camí per conservar el seu rang, encara que, és en aquest moment, en el que les lleis sumptuàries es van veure multiplicades imposant

---

⁵ Paral·lelament a aquestes fluctuacions econòmiques i socials, altres canvis molt diversos van tenir un paper important en el desenvolupament de la moda. És així com, per exemple, els intercanvis internacionals van tenir una importància rellevant.

⁶ Retorn de la gana, produïda arran d'una crisi agrària; regressió econòmica, guerres europees freqüents, disminució de les rentes territorials, epidèmies i pesta.

una diferència indumentària amb l'objectiu de fer tornar a cadascú al lloc que li estava reservat per la seva condició social. No va ser fins a la dècada de 1620 que les lleis sumptuàries van deixar de ser explícitament segregatives, tot i que els malbarataments de luxe en matèria d'indumentària van seguir estant prohibits.

Amb la introducció continua de novetats, la moda va legitimar el fet de prendre com a exemples els contemporanis i ja no el passat. D'aquesta manera, va ser possible trencar amb la inalterable regla de l'aparença tradicional i amb les distincions entre els grups socials. Utilitzada com a instrument d'igualtat de condicions, va descompondre el principi de desigualtat indumentària que havia estat imposat durant tant de temps. Prova d'això és que va ser un agent de la revolució democràtica, perquè va estar acompanyada de dos processos diferents però relacionats entre ells: en primer lloc, l'augment econòmic de la burgesia; i en segon lloc, el desenvolupament de l'Estat modern. Aquest dos processos, juntament amb la moda, van facilitar la realització dels desitjos de promoció social de les classes que estaven sotmeses al treball.

Encara que en un principi estava molt limitat, la confusió a l'hora de vestir va augmentar entre els segles XVI i XVII. La mitjana i de vegades la petita burgesia, advocats i petits comerciants, van adoptar en la seva majoria la indumentària que vestia la noblesa. Aquest procés va continuar encara al segle XVIII a les classes acomodades i urbanes, exceptuant sempre el món rural.

Per això, podem dir que la moda va significar, en certa manera, una forma de continuar amb la tradició aristocràtica que la crisi no va poder eradicar, i potser no tant un gran canvi econòmic.

La fase inaugural de la moda va durar cinc segles, de mitjans del segle XIV a mitjans del XIX. Durant aquest període de temps, els ritmes de canvi precipitats es van manifestar de manera sistemàtica i duradora i es van revelar els trets socials i estètics que caracteritzen la moda, però només per grups molt restringits.

II. QUAN LA MODA TRANSFORMA L'APARENÇA

Encara que durant molt de temps s'havia volgut transformar la societat en un gènere homogeni, en el transcurs de la Baixa Edat Mitjana, entre els segles XIII i XV, aquesta esperança es va esvaïr⁷.

A mitjans del segle XIV, l'aparició de la moda va desplaçar la brusa llarga i àmplia que s'havia portat durant segles pels dos sexes mitjançant l'aparició d'un vestit diferenciat per dones i homes. El vestit femení era llarg, seguint d'aquesta manera amb la tradició, però era molt més ajustat i escotat. El vestit masculí, pel contrari, era curt, ajustat, estava format per un gipó⁸ tancat per botons i es descobrien les cames, modelades per mitges calces. Aquesta innovació en la indumentària es va estendre per Europa occidental⁹ i va significar una revolució mai vista fins llavors en la forma de vestir de la societat, que va donar lloc a una gran diferència entre els vestits femenins i masculins, va fixar les bases de la indumentària moderna i es va estendre a l'evolució de les futures modes fins al segle XX.

Amb aquesta nova aparença es definirien des de zero les formes de vestir i es deixarien de transmetre de generació en generació degut a que es van veure afectades per multitud de variacions que proporcionaven l'oportunitat de desfer-se de les normes antigues i tradicionals. Les sabates, els escots, els vestits dels segles XIV i XV, posteriorment els pentinats monumentals i barrocs, les immenses gorgeres; tot aquest seguit de modes van tornar a estructurar en profunditat les siluetes de dones i homes. Dibuint els atractius del cos s'apreciaven les formes i els gustos personals, la indumentària es va convertir en vestit de seducció tornant sexual com mai l'aparença.

A través de la moda, els individus combinaven alhora la distinció i la imitació amb l'objectiu de convertir-se en aquells que desitjaven ser, i pretenien provocar el plaer que es produïa gràcies als estímuls generats pels canvis en les formes. Amb la moda,

---

⁷ Durant l'època de gran poder de l'Església, aquesta tenia l'esperança de vestir els seus fidels mitjançant un vestit únic, la clàmide, una túnica llarga, heretada de l'Antiguitat, i portada més tard a Bizanci. Finalment, només el clergat secular va tornar a vestir aquesta túnica.

⁸ Gipó: jaqueta curta i estreta amb mànigues que cobria des de les espatlles fins a la cintura.

⁹ Encara que no se sap amb certesa el punt exacte d'origen.

els individus mostraven la seva pertinença a un rang, a una classe o a una nació, però també els hi va permetre una certa autonomia individual pel que fa a l'aparença. Es va establir una nova relació entre l'individu i la regla social perquè va ser utilitzada com a instrument d'igualtat de condicions i d'aparença i va significar l'alliberació estètica individual en el seny mateix d'una època aristocràtica.

Una família de burgesos rics del segle XV.

Entre els segles XIV i XVIII la moda va afectar de la mateixa manera tant a les dones com als homes. Tot i així, en certs aspectes la moda masculina va tenir més pes en la moda del moment pel que fa a les novetats i a les extravagàncies. Encara que en els nostres dies en pot semblar una cosa estranya, a mitjans del segle XIV la moda masculina va ser més perceptible que la de la dona gràcies a l'aparició del vestit curt i l'ornament d'aquest amb tot de cintes i colors.

No va ser fins al segle XIX que la moda femenina va ser més rellevant que la masculina. En aquest moment històric, els homes tendiran a seguir un nou canó d'elegància i distinció basat en la discreció, la manca de colors (predominant, consegüentment, el negre) i el rebuig cap a les exageracions en els complements; des d'aquest moment la moda i els seus canvis i novetats van passar a ser una qüestió que principalment afectava les dones.

En conseqüència d'aquest fet, la moda masculina va patir des de llavors una transformació molt important en l'aparença, ja que es van renunciar a totes les novetats estètiques que havien estat presents durant segles i que, de ben segur, haurien seguit renovant-se de no haver estat rebutjades en el segle XIX. Justament pel rebuig a les novetats, en anys posteriors, la moda femenina va assolir tanta importància que va provocar que sorgissin un seguit de grans modistes que van començar a adquirir fama¹⁰ i van aparèixer les primeres revistes de moda especialitzades en moda femenina, ja que la moda masculina estava massa especialitzada perquè sorgissin revistes que es dediquessin a aquest tipus de moda.

Aquest moment marca una conseqüència molt important en la història de la moda, ja que, molt possiblement, arran d'aquest fet la moda femenina s'ha vist més pressionada que la dels homes per culpa de les seves novetats estètiques, no existents de manera tan visible en la dels homes. A partir del segle XIX, la societat va alliberar gradualment els homes del poder de la moda, rebutjant-la i simbolitzant-la a través de l'ús del vestit negre, que posteriorment va passar a ser el vestit i corbata, que ha arribat fins als nostres dies. Des de llavors i fins als nostres dies, la divisió entre la imatge femenina i la masculina s'ha fet més gran i ha resultat ser una desigualtat evident en l'aparença dels sexes i en la seva relació amb la seducció.

---

¹⁰ Per primer cop, els modistes van ser coneguts, contràriament al que havia passat fins llavors.

III. QUAN LA MODA DEIXA DE SER TRADICIÓ

Tot i que ens pugui semblar difícil de creure, la moda no és més que la continuïtat de la naturalesa humana, i es tradueix en un gran nombre de comportaments dels quals ningú pot escapar: el gust per la novetat, la cura de la pròpia imatge, el desig de distinció i de pertinença a un grup,... Però també es pot traduir com una discontinuïtat històrica, és a dir, com una ruptura amb la manera de socialització exercida des de l'antiguitat: la tradició.

Amb la moda sorgeixen cicles de temporalitat curta¹¹ que entren en conflicte amb la forma de cohesió col·lectiva que assegurava la continuïtat imposada per la tradició i fa possible que els individus siguin autònoms pel que fa a l'aparença¹². Aquest fet es pot interpretar com el desenvolupament d'un vincle social totalment nou que es va presentar, a la vegada, amb nous temps socials.

Les societats tradicionals atorgaven als individus, només en néixer, d'una identitat, d'una professió, i fins i tot, d'una indumentària concreta. Però gràcies als canvis viscuts a l'Edat Mitjana les coses van canviar. Com ja s'ha dit a la *Introducció* i posteriorment s'ha esmentat a l'apartat *A la recerca dels orígens*, la moda és una de les maneres més eficaces d'allunyar-nos de la tradició; aquest fet s'explica gràcies al lligam establert entre aquesta i la descomposició de les societats tradicionals. No és possible l'aparició de la moda sense uns individus autònoms que expressin les seves esperances i desitjos personals, és a dir, sense individus moderns. Va ser necessari que els individus acceptessin i desitgessin allò modern, que donessin més importància a les novetats, o dit d'una altra manera, que consideressin el present més prestigiós que el passat¹³.

Tot i que la norma col·lectiva imposada durant segles ha seguit estant present fins als nostres dies, amb l'aparença s'ha fet possible el reconeixement individual dins d'una mateixa societat, que ha hagut d'acceptar en certa manera la presa d'iniciativa dels

¹¹ Vegeu el següent apartat: IV. *El desconegut univers de la moda*.

¹² Encara que ens pot semblar que la moda no ens atorga aquesta autonomia en matèria d'aparença, certament ens fa possible la combinació d'elements que depenen dels nostres gustos personals, cosa que no passava durant èpoques anteriors on la tradició tenia molt més pes.

¹³ Mentre que temps enrere el prestigi de l'antiguitat i la imitació dels avantpassats era primordial, en temps de moda preval el culte a les novetats i als models presents i estrangers.

seus components i les transformacions que ha patit l'ordre existent a través de la introducció de nous detalls conformes als gustos propis.

Justament per aquest motiu, perquè la moda s'allunya de la tradició, aquesta ha estat ignorada per societats qualificades de "salvatges". Aquestes societats refusen la moda perquè aquesta s'oposa a un model basat en la submissió al passat col·lectiu i la interpreten com una amenaça per a la conservació dels llegats ancestrals i la continuïtat de la pròpia societat. Per aquest motiu, es guien per la tradició i per normes inalterables que passen de generació en generació, estableixen la immobilitat, la repetició dels models heretats del passat i la conservació de les maneres de ser i d'aparença. Tot i així, no només han seguit aquest sistema de "defensa" envers la moda societats "salvatges", sinó que hi ha hagut grups de persones que s'han revelat en contra a totes les èpoques.

Des de l'Antiguitat, la cura de la imatge personal i en particular la coqueteria femenina van fer aparèixer la crítica i la desaprovació amb les normes estètiques, morals i religioses dels contemporanis. Però a partir dels segles XV i XVI, les denúncies van recaure tant en la indumentària femenina com en la masculina per diversos motius. Encara que la manca de constància dels gustos, la vanitat humana i l'ostentació del luxe són alguns exemples, són les formes dels vestits les que es consideraven indecents i immorals. Per exemple, durant els segles XIV i XV, bisbes i predicadors van llançar violentes crítiques contra el que ells consideraven vestits deshonestos i excessiva nuesa.

Un altre cas d'oposició a certs canvis produïts en la indumentària va ser el protagonitzat per alguns components de la burgesia, que van desaprovar la moda vigent en aquell moment històric i van crear una de paral·lela que conservava tot allò de la cort que no es veia enfrontat als seus costums tradicionals.

La importància adquirida per la moda actualment és l'exemple més clar del desig general d'escapar del conformisme i de l'homogeneïtat intentant singularitzar l'aparença, però sense deixar de pertànyer a la societat de cadascú.

IV. EL DESCONEGUT UNIVERS DE LA MODA

“La moda és un univers tan familiar com desconegut.”¹⁴

Tot i que sovint creiem tenir grans coneixements sobre moda, la veritat és que molt poques persones saben de què es parla realment quan ens referim a aquesta. En un principi podem considerar-la una cosa clara i senzilla, però aprofundint més en el tema veurem que la facilitat que crèiem prèviament es converteix en un munt de preguntes que es sobreposen les unes a les altres, sense resposta aparent.

És difícil comprendre un mecanisme com la moda, que en certa manera “obliga” a les persones a abandonar tot allò que s’ha passat de moda, molt abans de fer-se malbé i deixar de tenir utilitat. Però més difícil és encara explicar com certes persones, que no es coneixen entre elles i que segurament no s’han vist mai, decideixin vestir-se de manera semblant. El sistema original de la moda regula i pressiona la societat. El desig dels individus d’assemblar-se a aquells als qui consideren superiors, perquè tenen prestigi i rang social, fa que el poder de la moda s’estengui. Per això, la difusió de la moda ha estat més una forma de representació i d’afirmació socials que una manera de control i coacció col·lectius.

El mecanisme de la moda, però, no té cap misteri. Tot i que desxifrar-lo del tot és impossible, pot arribar a tenir certa coherència. Al cap i a la fi, la moda és el resultat d’una extensa suma de decisions que prenen els individus, que decidiran si seguir-la o quedar-se al marge.

Primerament hem de conèixer els tres requisits bàsics perquè una cosa qualsevol passi a estar de moda:

- Per començar, aquest objecte ha d’haver estat escollit, és a dir, que nosaltres, voluntàriament, l’hem fet destacar davant el fracàs d’altres objectes.
- En segon lloc, perquè realment tingui èxit, l’objecte escollit ha de poder distingir-se de la resta, ha de ser innovador.

---

¹⁴ Guillaume Erner, *Víctimas de la moda. Cómo se crea, por qué la seguimos*. Editorial Gustavo Gili, Barcelona, 2005, col·lecció: GG moda, p. 83.

- I, per últim, ha de fer que la resta de la població el desitgi, o dit d'una altra manera, ha de succeir el conegut fenomen de la imitació.

Encara que ens pot semblar que amb aquests tres requisits ja tenim les claus per a l'èxit d'aquest objecte, no és així. La moda no va ser creada ni pels fabricants ni pels venedors, encara que aquests l'aprofitin gràcies al capritx de la població que es veu atreta per aquesta; sense ells, de ben segur, que seguiria existint. És molt difícil predir amb exactitud quan es passarà una moda, i més encara saber què la substituirà; perquè és pràcticament impossible influir sobre aquesta, tot i que certes persones intentin demostrar el contrari.

En un principi, una moda concreta neix normalment en un ambient no gaire gran i on els individus del qual busquen diferenciar-se o desmarcar-se de la resta de la població. Un cop assolit aquest primer pas, la moda es difon entre la resta de la població i, des d'aquest moment, té dues opcions possibles a seguir: la primera, que els individus inicials intentin diferenciar-se encara més, canviant d'alguna manera la indumentària inicial; i la segona, que la moda s'escampi, i d'aquesta manera es caricaturitzarà. En tot cas, tot excés en matèria de moda significa el seu final, perquè com ja va dir Coco Chanel: *"La moda és el que passa de moda"*.

És ben segur que els canvis de moda entre els segles XIV i XIX no van seguir sempre el mateix ritme de canvi. Als anys 20, l'antropòleg Alfred Kroeber¹⁵ va portar a terme un estudi per mesurar els canvis patits pel vestit al llarg de 300 anys. Encara que el seu estudi té certes imperfeccions, descriu de manera òptima la temporalitat dels fenòmens de moda, és a dir, les diferents fases a les que està sotmès un producte tendència. Gràcies a això, sabem que els ritmes a finals de l'Edat Mitjana van ser molt menys precipitats que en els de segles posteriors, en els que eren ritmes molt més bruscos¹⁶, tot i així, aquests es van multiplicar ràpidament i mai van deixar de produir-se.

---

¹⁵ Alfred Louis Kroeber, conegut com Alfred Kroeber, (11 de juny del 1876 - 5 d'octubre del 1960) va ser un antropòleg cultural dels Estats Units d'Amèrica, encara que també va fer aportacions importants a l'arqueologia.

¹⁶ Antigament, la moda estava sotmesa a ritmes de canvi d'uns 50 anys. Actualment, els cicles van dels 3 als 7 anys.

V. EVA I PANDORA: QUAN EL MAL AMENAÇA LA TERRA

Simone de Beauvoir¹⁷ afirma al llibre “El segon sexe” que la jerarquia dels sexes ens ve donada des de fa milers d’anys, ja que quan dos grups humans es troben presents, cadascun es vol imposar a l’altre, si els dos insisteixen en mantenir aquesta reivindicació en la sobirania, apareix entre ells una relació tensa; si un dels dos grups és privilegiat, s’imposarà a l’altre i el no privilegiat es mantindrà en opressió i sotmès a l’altre. D’aquesta manera podria explicar-se uns dels motius pels quals l’home ha dominat la dona.

La inferioritat social de les dones respecte als homes ha estat un tema de discussió durant segles. De la mà de la fisiologia, la biologia, l’anatomia, la psicologia, la psicoanàlisi i la sociologia, alguns científics van atorgar a les dones una capacitat mental molt inferior a la dels homes. A més, al llarg de la història tot un conjunt de personatges, com legisladors, sacerdots, filòsofs i escriptors, van voler demostrar que la subordinació que patien les dones era voluntat del Cel i era en profit de la Terra. Els homes van crear religions que reflectissin clarament la voluntat de dominació envers la dona, inventant llegendes d’Eva i de Pandora, posant la filosofia i la teologia en contra de les dones i mostrant les seves febleses.

“Els pares de l’Església havien donat a Eva la culpa del pecat original i identificat la dona amb la sexualitat i el pecat. L’home que desitgés salvar-se havia de guardar-se de la dona, i la dona que desitgés salvar-se havia de guardar-se de sí mateixa.”¹⁸

Aquest és un clar exemple de la marginació social que van patir les dones durant milers d’anys per part de la població, però també per part de certes institucions amb prou poder per incidir en la societat, com ara l’Església. Al passat, les dones van ser considerades l’encarnació del mal absolut, i la seva falsa bellesa la *màscara del diable*,

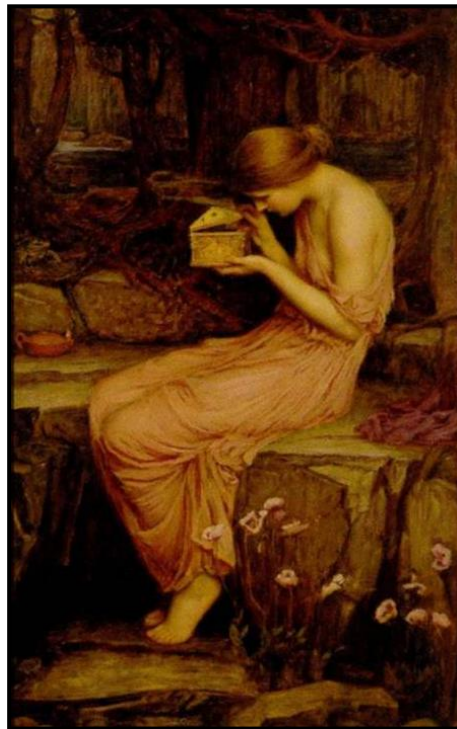
---

¹⁷ Simone de Beauvoir (9 de gener del 1908 - 14 d’abril del 1986) va ser una novel·lista i filòsofa francesa que va escriure sobre temes diversos, però sobretot filosòfics, polítics i socials. És un gran símbol del moviment feminista gràcies, en part, a “El segon sexe”.

¹⁸ Gisela Bock, *La mujer en la historia de Europa. De la Edad Media a nuestros días*. Editorial Crítica, Barcelona, 2001, col·lecció: La construcción de Europa, p. 14.

que era reproduïda fins a l'infinit en totes les dones. Aquests conceptes no tenien res a veure amb la dona real contemporània, sinó que es feien servir per donar una imatge de la dona com a ésser inferior i ple de maldat.

Podem trobar un altre exemple a l'antiga Grècia; a la mitologia grega Pandora va ser la primera dona, ella va ser qui va obrir la capsa que contenia tots els mals i aquests es van estendre per tota la terra, però l'esperança va quedar atrapada dins; o a la religió jueva, on a les oracions matinals els homes diuen "*beneït sigui Déu nostre Senyor i Senyor de tots els mons, per no haver-me fet dona*" i les dones diuen "*beneït sigui el Senyor, que m'ha creat segons la seva voluntat.*"¹⁹ I podríem trobar molts més exemples.

Pandora obrint la capsa que va condemnar la humanitat a viure desgràcies i la va privar de l'esperança.

Durant molt de temps, la condició de casades obligava les dones a viure sotmeses als seus marits i a obeir-los en tot moment. L'home era qui decidia per la dona, i aquesta era anomenada "el sexe" en referència a que a ulls dels homes ella era únicament un ésser sexual. Fins fa no tant de temps, la Humanitat definia la dona en relació amb ell,

---

¹⁹ Inclòs al llibre de Simone de Beauvoir, *El segundo sexo*. Edició digital.

no la considerava un ésser autònom. Aquesta concepció de la dona com a ésser sotmès al sexe masculí va ser afirmat per Julien Benda²⁰ al llibre *Le Rapport d'Uriel*: “*El cos de l'home té sentit per sí mateix, abstracció feta del de la dona, mentre aquest últim sembla desproveït de tot sentit si no s'evoca al mascle... L'home es pensa sense la dona. Ella no es pensa sense l'home.*” Evidentment no tothom tenia aquesta idea de la dona i de l'home, ni a l'Edat Mitjana ni als inicis de l'Edat Moderna²¹.

Al llarg del segle XIX i gran part del segle XX, el model de dona ideal era aquella que exercia com a esposa i mare, i que el seu únic objectiu a la vida era el matrimoni, la maternitat i la realització correcta de les tasques relacionades amb la llar.

És important remarcar que aquest model de dona ideal no es trobava a totes les classes socials de l'època, és a dir, que el model variava segons la riquesa de la classe social. És així com les dones que pertanyien a la classe alta de la societat rarament s'ocupaven de l'educació dels fills i de les tasques domèstiques, sinó que ho deixaven a càrrec de les cuidadores i dels servents, respectivament. Pel que fa a les dones de la classe mitjana, de la burgesia, des de petites rebien una educació que els atorgava les pautes dites anteriorment: matrimoni, maternitat i llar. Pel contrari, les dones de la classe baixa, que no tenien prou recursos, havien de compaginar la realització de les tasques domèstiques amb la cura dels fills i la vida laboral, que normalment es duia a terme fora de casa.

Els nous rics, és a dir, burgesos, funcionaris i professionals liberals, pretenien mostrar en públic una vida familiar afectuosa i confortable que remarqués la seva distinció social respecte a les classes populars, que consideraven que només es dedicaven a la lluita per la subsistència. Per això, per a aquesta classes social les dones estaven incapacitades per entrar al món laboral i en conseqüència només podien realitzar les tasques domèstiques. Aquesta dificultat de accedir a l'esfera pública, va provocar que només poguessin accedir-hi les dones de les classes baixes que treballaven tant fora de la llar com en les tasques domèstiques.

---

²⁰ Julien Benda (26 de desembre del 1867 - 7 de juny del 1956) va ser un filòsof i novel·lista francès.

²¹ Ni tan sols tots el homes.

Les dificultats polítiques, socials i econòmiques que feien front les dones, feien que fos molt difícil accedir a la cultura. Tot i així, encara que les dones de les classes mitjanes i altes rebien una educació específicament femenina acord amb el seu destí, amb el seu objectiu primordial a la vida, al llarg del segle XIX diversos polítics van defensar la potenciació de l'educació de les dones fora d'aquests àmbits. Per aquest motiu, les impulsores del feminisme van ser en la seva majoria dones de l'aristocràcia o de l'alta burgesia que tenien prou accés a la cultura²² tant contemporània com d'èpoques anteriors i en les que regnava un sentiment de frustració per les seves vides de submissió.

Al llarg del segle XIX aquestes dones aristocràtiques o de l'alta burgesia que sí que tenien accés a la cultura van començar a destacar en el panorama cultural i literari de l'època i es van implicar en els diversos esdeveniments polítics i socials que van succeir.

---

²² Tot i tenir accés a la cultura, en general, continuaven estant en desavantatge respecte els homes.

VI. LA PRIMERA ESPURNA LILA

El moviment feminista no va poder ser considerat revolucionari en ocasions anteriors perquè les dones no tenien, justament per la seva situació condicionada pel seu sexe, el poder necessari per aspirar a una revolució.

“Tot i que en tots els segles trobem exemples esporàdics de que la dona es va esforçar per alliberar-se de l’opressió en què es trobava, el moviment feminista pròpiament dit ha estat en tots els països una conseqüència del segle passat.”²³

El feminisme va sorgir en conseqüència de l’esgotament de les dones per culpa de la situació en la que es trobaven i que es podia considerar una “presó domèstica”, però també gràcies a “l’ampliació de la seva esfera” iniciada al segle XIX que van conquistar amb molt d’esforç i mitjançant petits avanços que gairebé van ser imperceptibles. Als inicis del moviment feminista, aquest no va ser organitzat ni va ser un moviment de masses, sinó que moltes dones, i molts homes també, van posar en marxa el moviment de forma individual o juntament amb altres dones i homes.

Les revolucions europees viscudes durant el segle XIX van ser decisives, ja que el moviment feminista es va fer lloc tant en els plans socials com en els polítics. Com assegurava una vienesa anònima, *“la divina espurna de la llibertat brilla també en el cor de la dona (...) no existeix ni una sola dona d’ingeni que no sigui una mica George Sand²⁴”,* i reclamava *“igualtat de drets polítics. Per què no es poden escollir diputades pel parlament?”²⁵*

L’aparició del feminisme clàssic a finals del segle XIX i principis del segle XX va ser un moviment social de dones²⁶ per a les dones. Va ser un moviment social perquè va

²³ D’aquesta manera, cap a l’inici del segle XX, la feminista polonesa Isabella Moszezenska va determinar els inicis històrics del moviment feminista, ja considerat revolució.

²⁴ George Sand, pseudònim d’Amandine Aurore Lucile Dupin, (1 de juliol del 1804 - 8 de juny del 1876) va ser una escriptora francesa símbol del radicalisme degut a la seva vestimenta masculina i al seu costum de fumar cigars.

²⁵ Gisela Bock, *La mujer en la historia de Europa. De la Edad Media a nuestros días*. Editorial Crítica, Barcelona, 2001, col·lecció: La construcció de Europa, p. 131.

²⁶ Encara que no totes les dones hi van participar, i malgrat incloure molts homes. Cal especificar que les persones que van prendre part d’aquest moviment social, en un primer moment, pertanyien a la burgesia en la seva majoria.

intervenir en el problema social del pauperisme²⁷, va plantejar el problema de la dona com un problema social i va saber adoptar la forma de moviment, suposant d'aquesta manera una autèntica novetat històrica.

El feminisme clàssic volia canviar les relacions establertes entre dones i homes a través de la millora de la situació de les dones en diversos àmbits, com econòmics, socials, polítics i culturals²⁸. S'oposava a considerar les dones éssers sexuats: per al feminisme, dones i homes eren éssers humans, i per tant, les dones no estaven menys dotades que els homes. Tot i així, la debilitat de les dones no residia tant en el fet de tenir fills ni en la maternitat, sinó en la submissió al marit. Seguint amb els interessos comuns de les dones deguts a la discriminació que rebien, les responsabilitats familiars que tenien, el seu treball i les seves presumptes particularitats culturals, els seus arguments estaven basats en la llibertat²⁹, la dignitat, la igualtat i la individualitat. Es demanava independència tant dins com fora del matrimoni, fet que suposava una ruptura amb la tradició ancestral. La concepció de la independència femenina, però, no era en el sentit d'un "individu absolut", sinó que era a través d'una individualitat que permetés el descobriment de la pròpia personalitat i l'obtenció d'autonomia.

Dones feministes protestant contra el govern i la desigualtat entre els sexes.

²⁷ Moltes dones de classes socials mitjanes i altes van defensar els pobres convertint aquesta tasca (que George Sand considerava molt important) en una manera d'accedir i avançar en el seu compromís en la defensa de les dones.

²⁸ D'aquesta manera, pretenien enderrocar les barreres posades per la tradició i el dret.

²⁹ Sovint també reivindicaven la llibertat de l'home.

“La dona i l’home són dos en la seva espècie i un en la seva igualtat. Les seves formes físiques són tan diferents com el tronc de l’alber i el del roure, tot i que sobre els dos hauria de brillar en la mateixa mesura el sol de la igualtat de drets.”³⁰

El feminisme clàssic defensava que el món de la dona no era idèntic al de l’home, però que havien d’existir punts en comú entre tots dos mons; amb aquesta reflexió tornava a aparèixer la idea que perseguia el feminisme des dels seus inicis: igualtat tant de drets com en els sexes.

Cal esmentar, que fins i tot en els nostres dies, el moviment feminista clàssic es considera que va significar un procés d’aprenentatge cultural on les dones van saber actuar i reaccionar davant d’altres moviments (de caràcter religiós, de classe, nacionals o imperials), i es van endinsar en múltiples processos independents³¹.

---

³⁰ Al 1848, Catherine Barmby (feminista del segle XIX) va defensar els seus ideals d’aquesta manera. Inclòs al llibre de Gisela Bock, *La mujer en la historia de Europa. De la Edad Media a nuestros días*. Editorial Crítica, Barcelona, 2001, col·lecció: La construcción de Europa, p. 148.

³¹ Res d’estrany si es té en compte el gran nombre d’àmbits que els estava prohibits per la seva condició de dones.

VII. QUAN MODA I FEMINISME COMPARTEIXEN PROTAGONISME

A principis del segle XX, les dones duïen vestits que comprimien les seves figures gràcies a la pressió duta a terme per una cotilla que en ocasions estava tan ajustada que la dona es desmaiava. La cotilla transformava els cossos de les dones en una S i també aconseguia que tinguessin una cintura de vespa i un abdomen llis. Tan gran era l'obsessió per aconseguir una figura modelada d'aquesta manera que algunes dones es van sotmetre a cirurgia per desplaçar o extirpar algunes costelles.

La corba en S o la silueta d'àmfora, 1900.

Des de l'aparició de la moda al segle XIV, aquesta havia estat diferenciada entre vestimenta femenina i vestimenta masculina. Però gràcies als petits canvis en la indumentària portats a terme a partir del segle XX, les formes de vestir de tots dos sexes van començar a tenir semblances importants.

Amb l'abandonament de la cotilla, les dones van donar a entendre el seu propòsit d'aconseguir la igualtat de condicions entre dones i homes mitjançant un estil de vestir menys formal i més còmode. En un primer moment, la moda com a símbol d'alliberació de l'opressió sexual consistia a assemblar-se a l'home, a tenir un aspecte

androgen que ampliés el debat sobre la relació entre dones i homes. Les dones amb un cert nivell d'estudis es van inspirar en un nou tipus de dona que portava els cabells curts, a l'estil *garçon*, i fumava en públic. Aquest model de dona ve originat, en part, per l'aparició l'any 1922 del llibre *La garçonne* de Victor Margueritte i l'heroïna que el protagonitza. Aquest ideal de dona aspirava a la independència i estava decebuda amb els homes, per aquest motiu portava una vida prescindint d'ells, no li preocupaven els costums marcats per la tradició. Moltes actrius i dones rellevants de l'època, com Colette³², van unir-se a aquesta moda del cabell curt i vestimenta peculiar com a símbol de la seva independència. Però, tot i la forta influència de grans personalitats conegudes, s'hauria d'esperar fins a la dècada de 1920 perquè les dones del carrer acceptessin sacrificar l'ornament històric que sempre han significat els cabells llargs i s'endinsessin en l'insòlit camí de la modernitat. Tot i així, en temps de guerra i altres conflictes, aquest procés de reivindicació a través de la moda es va aturar i va retrocedir. Les dones es deixaven els cabells llargs en senyal de la seva feminitat, prestaven especial atenció als seus marits amb l'argument que havien passat situacions difícils a les guerres, en aquest pretext és on va sorgir el feminisme radical dels anys 60.

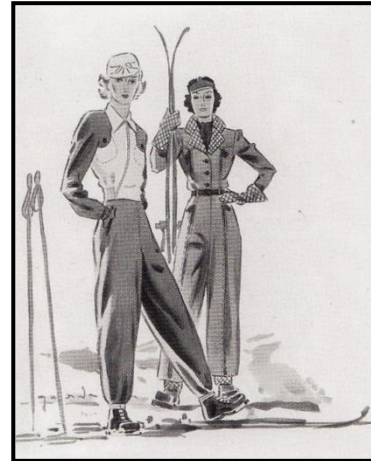

La revolucionària dissenyadora Coco Chanel³³ ja al 1917 es tallava els cabells a l'estil *garçon*.

³² Sidonie Gabrielle Colette, coneguda tan sols com Colette, (28 de gener del 1873 - 3 d'agost del 1954) va ser una novel·lista francesa, que a part de tallar-se els cabells a ras del clatell, es vestia d'home, s'exhibia en companyia de dones i va divorciar-se, una cosa molt revolucionària en aquella època.

³³ Gabrielle Chanel, coneguda com a Coco Chanel, (19 d'agost del 1883 - 10 de gener del 1971) va ser una dissenyadora francesa fundadora de la prestigiosa casa de moda *Chanel*. La seva personalitat i la seva visió de la moda li han fet consagrar-se com una de les creadores de la moda actual.

L'esport també va jugar un paper principal a la revolució de l'aspecte femení a principis del segle XX. Amb el descobriment dels avantatges de l'esport per a la salut, les dones que s'ho podien permetre van començar a practicar algunes activitats esportives. La pràctica del tennis, del golf, dels banys de mar, de la bicicleta, de l'alpinisme, de la caça, dels esports d'hivern i de la conducció d'automòbils, van fer que aquest procés de canvi en la roba femenina s'accelerés, sobretot després de la Primera Guerra Mundial. Per aquest motiu, les vestimentes van haver de fer-se més lleugeres per facilitar donar passes més llargues i tenir més comoditat del que fins llavors estaven acostumades. Però encara que les llargues faldilles que vestien per fer esport els resultaven incòmodes, els pantalons només estaven ben vistos per muntar a cavall o per esports com l'esquí, on els pantalons es cobrien per una faldilla llarga. Molt possiblement, en els nostres dies ens pot semblar que la roba que utilitzaven aquestes dones durant la primera meitat del segle XX era restrictiva i inadequada, però aquests canvis viscuts en la roba d'esport femenina de l'època van establir les bases del que s'experimentaria a la resta del segle, tant esportivament com en matèria de moda i d'alliberació a través d'aquesta.

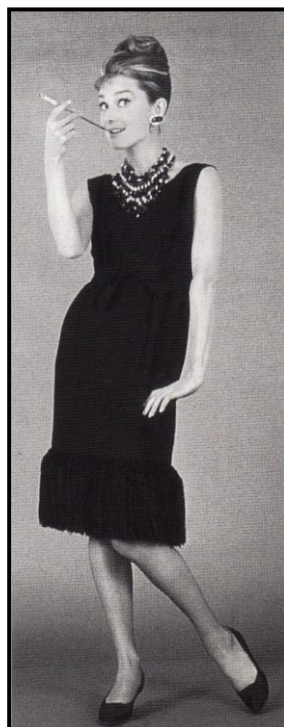
Vestits d'esquí, Der Silberspiegel, novembre de 1937.

A mesura que les dones van poder accedir a més varietat d'esports, les vestimentes esportives es van diversificar i, fins i tot, es van convertir en peces socialment acceptables per a certes ocasions informals. Els banyadors, las faldilles prisades per a la pràctica del tennis, els vestits d'esquí... van començar a sorgir i van revolucionar la moda esportiva que havia prevalgut fins aquell moment. La pràctica de l'esport va significar, doncs, el triomf del *cos natural*, lliure de rigidesa i obstacles per poder-se expressar amb llibertat. Però, encara que l'esport va significar un canvi revolucionari en la forma de vestir de les dones³⁴, aquest també va contribuir a crear un nou cànon

³⁴ Cal especificar que aquests canvis en la indumentària també van afectar el homes, però en un grau diferent ja que tenien més llibertat en el vestir i per a ells, si bé van ser nombrosos canvis també en la vestimenta, no van significar una revolució.

estètic de bellesa femenina que ha perdurat fins a l'actualitat: es va imposar el prototip de dona moderna i esvelta que practica esports davant de la tradicional i poc definida que no en practica cap.

Un canvi que ens pot passar desapercebut però que va modificar un dels conceptes culturals establerts del segle XX va ser el sorgiment de la moda del vestit negre, que van portar aquelles persones que no encaixaven amb el paper convencional de la feminitat. Amb aquesta peça de roba tan senzilla i aparentment sense significat, trobem el modernisme, l'elegància, el respecte però, sobretot, la independència. Encara que tradicionalment era el color que portaven les criades i les vídues, durant tot el segle i fins arribar als nostres dies, el negre, ha evidenciat la seva capacitat d'imposar-se en una societat que volia privar de llibertats i d'igualtat a una part més de la població com són les dones i ha participat en el desig d'igualtat amb els homes, ja que com s'ha esmentat a l'apartat *Quan la moda transforma l'aparença*, l'elegància masculina s'ha simbolitzat amb aquest color des del segle XIX, quan el vestit negre es va imposar a l'ús de colors.

Audrey Hepburn³⁵ a *Esmorzar amb diamants*, 1960.

³⁵ Audrey Hepburn (4 de maig del 1929 - 20 de gener del 1993) va ser una actriu belga coneguda sobretot per la seva elegància natural en contraposició al *glamour* artificial.

VIII. QUAN ENS CREIEM LLIURES

Històricament, la moda femenina havia estat dirigida majoritàriament cap a dones adultes. Les noies, pel contrari, vestien amb robes més senzilles i barates que les seves mares, no hi havia la possibilitat de comprar peces de roba específicament per a les adolescents. Però al segle XX, per primera vegada en la història, la roba destinada a noies adolescents va prendre més importància i es va dissenyar seguint formes diferents que les que es dirigien a les dones. La moda va deixar de prestar tanta importància a la vestimenta de les dones adultes, per respondre a les diverses necessitats i reclams de les noies joves; el mercat consumista es va adonar de la importància econòmica que començava a sorgir amb aquests canvis productius.

Després del pas de la Segona Guerra Mundial, els adolescents es van adonar que tenien molt més poder adquisitiu que el que els seus pares havien tingut a la seva

Brigitte Bardot, l'any 1956. Mostra l'ideal infantil que es va imposar cap a finals de la dècada dels 50 i principis dels 60.

edat, per aquest motiu es va despertar en ells una capacitat de consum mai vista fins llavors, que va afectar fortament la moda del vestir. Gràcies a aquest nou estil de vida, va sorgir un ideal de dona que era contrari als ideals de dècades anteriors, que havien servit com a model a seguir per a una generació sencera de mestresses de casa joves i casades. Les noies es van revoltar en contra dels valors de la classe mitjana i dels estils de vida tradicionals, per mostrar-ho a la societat van adoptar un estil androgènic de bellesa i un cert

infantilisme que ensorrava els murs entre els sexes i els refusava per considerar el sexe femení mers éssers obligats a obeir. Rebutjaven l'ideal de la dona madura, amb fills, amb la silueta plena de corbes, amb la vida preestablerta des del seu naixement.

Leslie Hornby, coneguda com a Twiggy, va ser la millor manera d'exemplificar aquest ideal. Va ser descoberta als disset anys, sense pit visible, amb unes llargues i primes cames, amb un front clar i pàl·lid, uns ulls innocents, i vestida amb vestits acampanats i faldilles curtes. Va significar el contrari de l'ideal que havia prevalgut als anys cinquanta³⁶. Les seves mides van ser el somni i el sofriment d'una generació d'adolescents que tractava d'assemblar-se a la seva ídol, molt sovint mitjançant dietes poc saludables. El que havia començat com a una reivindicació es va convertir en un problema, aquelles noies no entenien el significat real de la moda inicial.

Twiggy.

Encara que a partir dels anys vuitanta les dones han guanyat posicions importants socialment, tant pel que fa al mercat laboral com a termes legals, i la seva roba ha transmès poder i sofisticació, les dones s'han tancat a la dura pressió de les pressions socials, aquesta vegada per la seva imatge. De ben segur que les dones d'avui en dia es senten físicament pitjor que les seves àvies privades de llibertats. Les vides d'aquestes dones contemporànies estan sotmeses a una forta obsessió física i a un terror mai vist cap a la vellesa.

Tot i que pot semblar estrany, no ho és pas. Estem enmig d'una violenta guerra que pretén eradicar els avanços fets pel feminisme utilitzant la bellesa en contra de les dones i pressionant-les com mai abans. Aquesta forta pressió social està incidint en les dones a través del control de la seva ment i el record de la tradició.

Després de tota la lluita per aconseguir enderrocar tots els obstacles imposats per la societat, generacions més tard les dones no tenen la llibertat que s'esperava que

---

³⁶ Com Marilyn Monroe, per exemple.

tindrien. Moltes dones que van lluitar per les generacions futures, que van sortir als carrers per reivindicar els seus drets i els de les seves filles i nétes, consideren que aquesta llarga lluita col·lectiva s'ha aturat o, fins i tot, que s'ha extingit. Naomi Wolf³⁷, al seu llibre *El mite de la bellesa. Com les imatges són utilitzades contra les dones* ho explica així:

“En comparació amb el moment vertiginós de temps passats, ara existeix un clima ombrívol de confusió, divisió, cinisme i, sobretot, esgotament. Després d'anys en què aquesta llum es donava per feta poques dones més joves mostren interès en revifar aquesta flama.”

És amb motiu d'aquesta citació que pretenc intentar comprendre perquè la forta flama que s'havia encès anys enrere ara s'està consumint.

---

³⁷ Naomi Wolf (12 de novembre del 1962) és una escriptora dels Estats Units considerada una de les integrants de la tercera ona feminista que es viu actualment.

INTRODUCCIÓ A LA PART PRÀCTICA-ESPECULATIVA

Com ja s'ha explicat a la introducció, a la part pràctica-especulativa he dut a terme la meva pròpia investigació. Per realitzar-la, he portat a cap diverses formes d'estudiar la relació entre les dones:

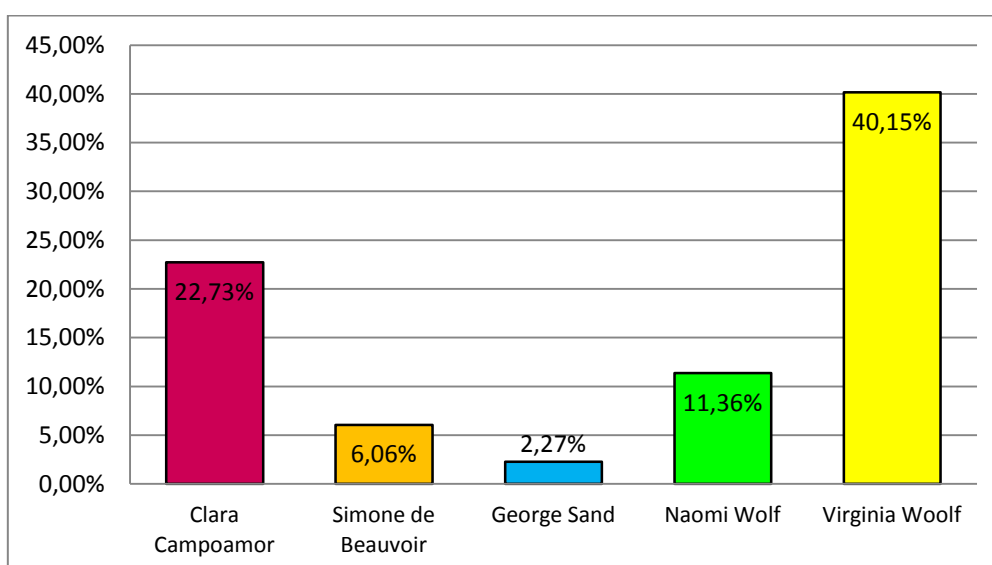
- En primer lloc, he fet un seguit d'enquestes a persones del meu entorn; d'aquesta manera, pretenc arribar a saber els seus coneixements en matèria de feminisme i les seves opinions a l'hora de relacionar tots dos conceptes, moda i feminisme.
- Seguidament, em basaré en un reportatge d'actualitat publicat a "El Periódico" sobre la vestimenta de les polítiques per analitzar la situació d'aquestes en el món polític.
- Finalment, estudiaré el significat del quadre que he proposat per analitzar la societat en la que vivim.

I. ENQUESTES

A continuació analitzaré les enquestes³⁸ realitzades a persones de diverses edats que m'ajudaran a comprendre millor els coneixements i opinions que tenen pel que fa a feminisme i moda.

El 53,79% de les enquestes mostra que encara és la mare qui realitza les tasques domèstiques, tot i que molt probablement el percentatge podria ser superior de no ser per la poca sinceritat d'alguns dels enquestats que temen ser jutjats per trobar-se en aquesta situació. Això es pot interpretar com seguiment del masclisme a les llars i, per tant, la presència d'aquest dins la nostra societat.

Pel que fa als seus coneixements sobre la situació de les dones en el passat i el moviment feminista, la majoria dels enquestats mostren tenir coneixements molt bàsics que coincideixen molt sovint. El tema més esmentat és la discriminació que patien les dones seguidament de la limitació dels seus drets i de la realització de les tasques domèstiques i, en menor mesura, han contestat que existia masclisme i que, per tant, les dones estaven sotmeses als homes. La gran majoria desconeixen què va significar el moviment feminista i el seu coneixement de les dones proposades és el següent:

³⁸ Vegeu el model a l'annex.

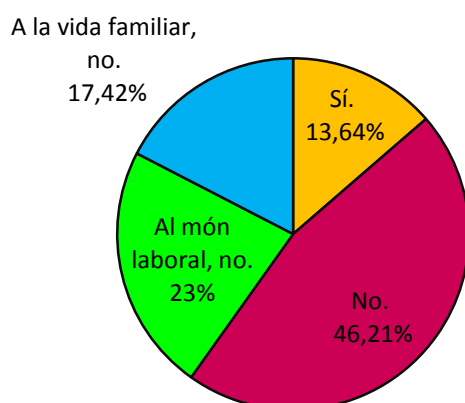

Totes aquestes dones proposades estan relacionades amb el moviment feminista als seus respectius països o a nivell internacional, per aquest motiu es farà una breu introducció de les dues que no s'han presentat encara al llarg d'aquest treball:

- Clara Campoamor (12 de febrer del 1888 - 30 d'abril del 1972) va ser una de les figures feministes més importants d'Espanya que va lluitar a favor del sufragi femení.
- Adeline Virginia Woolf, coneguda com Virginia Woolf, (25 de gener del 1882 - 28 de març del 1941) va ser una novel·lista britànica considerada una important figura tant per la literatura anglesa com pel moviment feminista.

Sorprenentment, tot i que sovint apareix la paraula *feminisme* als mitjans de comunicació, les definicions que han dut a terme els enquestats presenten variants diverses. L'Institut d'Estudis Catalans defineix la paraula *feminisme* com un *moviment social que denuncia la submissió tradicional de les dones als homes i promou l'equiparació de drets entre els dos gèneres*. Els concepte de *feminisme* dels enquestats és, en el 25,75% dels casos, el que consideren el contrari de masclisme³⁹. Això mostra que tot i el temps que ha passat des del sorgiment d'aquest moviment aquest mot no està tan clar com semblava, encara que el 54,55% dels enquestats es considera feminista.

Pel que fa a la pregunta que fa referència al nivell d'igualtat actual entre homes i dones, els resultats permeten construir el gràfic següent:

³⁹ Definició de masclisme de l'Institut d'Estudis Catalans: *actitud basada en l'atribució de superioritat a l'home sobre la dona*.

Un 14,39% creu que el moviment feminista s'ha aturat enfront del 85,61% que creu que avança lentament, i que per tant, és poc visible.

En l'àmbit de la imatge, tot i que com ja s'ha dit el 54,55% es considera feminista i la resta tot i no considerar-se'n han cregut oportú igualtat entre homes i dones, les respostes mostren que encara queden molts prejudicis per destruir. El 85,61% dels enquestats defensen que un home amb els cabells blancs és atractiu i de persona madura i que, en canvi, una dona amb aquesta característica mostra una persona deixada i que no té cura del seu aspecte físic. Contràriament, el 14,39%, creu que és indiferent els cabells blancs en una dona que en un homes ja que tots dos mostren vellesa.

Encara que l'ús de roba esportiva va significar un pas endavant cap a l'equiparació entre dones i homes, el 65,91% de les persones enquestades considera que un noi amb xandall és ben normal i que expressa la seva *masculinitat*, mentre que una noia amb xandall és una persona deixada i que no dóna prou importància al seu aspecte. La resta d'enquestats, el 34,09 %, creu que els és totalment indiferent una noia amb xandall que un noi.

Per últim, només el 9,85 % creu que hi ha la mateixa pressió tant en les dones com en els homes pel que fa a la imatge. La resta, el 90,15 %, consideren que se segueix pressionant més les dones que els homes en aquest aspecte.

En resum, encara que tots els enquestats defensen la igualtat entre dones i homes, l'enquesta ha demostrat que les seves opinions estan impregnades amb el masclisme ocult que es viu en l'actualitat i que molt probablement trigarà certes generacions en desaparèixer. Tot i que tots els enquestats tenen una formació acadèmica bàsica i provenen de famílies que han realitzats estudis bàsics com a mínim⁴⁰, els seus coneixements sobre el moviment feminista, que considero importants per entendre el progrés de transformació de la situació de les dones al món occidental, són molt bàsics o nuls. Per aquest motiu, es pot entendre en certa manera la persistència dels prejudicis que encara romanen a la societat, ja que no es valora la lluita que van realitzar milers de persones per tenir el que tenim ara.

---

⁴⁰ Recordem que les impulsores del feminisme provenien de les classes benestants i que, per tant, tenien accés a l'educació.

II. POLÍTICA I MODA?

“Si ets dona i vols dedicar-te a la política, prepara’t perquè hauràs de pagar un plus.”

Així comença el reportatge “Judici de faldilles”⁴¹ a partir del qual he volgut analitzar la imatge de les dones en el món polític en aquest apartat del treball.

En un moment històric sense precedents, en el qual el nombre de dones dins el món polític ha crescut en gran mesura i, fins i tot, algunes estant fent front a càrrecs de responsabilitat dels seus respectius països, encara hi ha una certa pressió sobre aquestes pel fet de ser dones i es veu con un fet estrany i que causa expectació.

Agradi o no, aquest és un fet que s’està donant ara i que molt probablement se seguirà donant fins que la societat en la que vivim no reflexioni i decideixi canviar per posar fi a aquesta discriminació injustificada que passa bastant desapercebuda davant els nostres ulls. En el moment de jutjar imatges de dones, ja siguin polítiques o no, les nostres opinions es veuen influenciades pels diversos prejudicis que la societat ens ha imposat. Com que aquests prejudicis no es corresponen amb les dones d’actualitat, però hi són i ens pertorben, es crea una opinió negativa ja que es contradiu a la manera que tenim de veure el món.

Encara que en l’actualitat sovint s’afirma que la societat ja ha arribat a un cert nivell d’igualtat, la cultura patriarcal present durant tant de temps ha quedat interioritzada en la nostra forma de veure el món, que tot i no veure-la de primera mà, la pertorba d’una manera tan poc visible que sembla inexistent. Tot això explica que les dones que ocupen càrrecs públics, abans exclusius als homes, creïn expectació i en certes ocasions disconformitat.

En realitat no és d’estranyar que el món polític encara es ressenti de la presència de dones ja que encara perdura el pensament masclista tant a la vida social com familiar. Per a la catedràtica de Filosofia Moral de la Universitat Nacional d’Educació a Distància, Amelia Valcárcel, frenar aquesta inèrcia serà *“un esforç de varies*

---

⁴¹ Reportatge publicat a la secció *Gente* el 25 de setembre del 2011 a “El Periódico”, vegeu l’annex.

generacions”, ja que com bé diu Soledad Becerril⁴² “els polítics, homes i dones, són reflex de la societat del moment. Si hi ha casos de masclisme entre els polítics és perquè aquesta actitud existeix a la societat.”⁴³

Per demostrar que els mitjans de comunicació destaquen la vestimenta de les polítiques independentment de la seva afiliació política, seguidament es farà una anàlisi de diverses dones polítiques, de les seves formes de vestir en relació amb la seva ideologia política i el ressò que això comporta als mitjans de comunicació escrita. S’analitzaran tres casos: Margaret Thatcher, Angela Merkel (totes dues de partits conservadors) i Helle Thorning-Schmidt (de partit d’esquerres).

Per últim, tractaré la situació de les primeres dames en un món que “teòricament” ja no té els valors masclistes d’èpoques anteriors i on la igualtat està present.

---

⁴² María Soledad Becerril Bustamante, coneguda com Soledad Becerril, (16 d’agost del 1944) és una política espanyola que va convertir-se, al 1981, en la primera dona de la democràcia instaurada al 1978 en ocupar un càrrec ministerial.

⁴³ Publicat a *EL PAÍS.com* el 20 de gener del 2009 al reportatge *Nadie hablaría de esto si fuéramos hombres*, escrit per Natàlia Junquera.

MARGARET THATCHER

Margaret Thatcher (13 d'octubre del 1925) va ser la Primera Ministra del Regne Unit entre els anys 1979 i 1990, i líder del Partit Conservador entre el 1975 i el 1990, convertint-se d'aquesta manera en la primera dona en ocupar aquests dos càrrecs, que sempre havien estat ocupats per homes.

La seva forma de vestir, sempre tradicional, es correspon amb la seva ideologia política, conservadora. La seva vestimenta en general ha estat composta per vestits o per jaquetes i faldilla d'estil tradicional, mai pantalons, sabates de taló discretes i pentinats sobris però elegants. És molt probable que el seu poc ús de pantalons correspongui a la seva manera de veure les dones, ja que per a una persona nascuda al 1925 encara pot semblar estrany la utilització de pantalons per a les dones.

El seu símbol més destacat: les seves bosses. Amb elles pretenia simbolitzar el seu poder, la seva presència. Per aquest motiu, la següent fotografia i el fragment extret del diari estan relacionats amb aquest símbol tan característic d'aquesta política, la Dama de Ferro.

Margaret Thatcher, amb la seva bossa, al costat de Ronald Reagan⁴⁴.

⁴⁴ Ronald Reagan (6 de febrer del 1911 - 5 de juny del 2004) va ser el president dels Estats Units d'Amèrica entre els anys 1981 i 1989.

LA DAMA DE FERRO VEN LA SEVA PREUADA ARMA**Margaret Thatcher ha subhastat la seva mítica bossa per un fi solidari**

Primer la van confondre amb un signe de debilitat femenina i al final la van adorar com un símbol de poder i caràcter. Eren sempre brutalment angulades, sense rodones concessions a la suavitat. Compactes. Austeres. Fortes. Gairebé sempre de colors foscos, sinó negres. Ni grans ni petites. Eren molt més que una bossa: eren la bossa, les bosses, de Margaret Thatcher. [...]

Però les bosses de Margaret Thatcher són una cosa molt més seriosa. Ella els utilitzava com a símbol de poder, per realçar la seva sempre amenaçadora presència. Tenen la morbositat que per les seves entreteles han passat tot tipus de documents secrets. Però, sobretot, que allà on hi havia la bossa estava ella. "Per què no comencem ja? Està la seva bossa ...", diuen que va comentar una vegada amb menys sorna del que sembla un dels seus ministres, Nicolas Ridley, una vegada que ella es va absentar poc abans de començar una reunió. [...]

Publicat a *EL PAIS.com* el 29 de juny del 2011.

(traduït del castellà)

Tot i que la figura de Margaret Thatcher sempre ha estat respectada i admirada per haver arribat a ser la primera dona en ocupar el càrrec de Primera Ministra del Regne Unit, aquest fragment ens mostra la excessiva importància que els mitjans de comunicació donen als accessoris que porten les dones que es dediquen a la política. D'aquesta manera, justifiquen les dones basant-se en el tòpic de *les dones gasten, no administren* com bé diu l'article "Judici de faldilles".

ANGELA MERKEL

Angela Merkel (17 de juliol del 1954) és la presidenta de la Unió Demòcrata Cristiana i l'actual cancellera de la República Federal Alemanya, convertint-se d'aquesta manera en la primera dona en ocupar aquesta responsabilitat.

Tot i que la seva forma de vestir recorda sutilment a la de Margaret Thatcher, corresponent d'aquesta manera amb la ideologia política conservadora d'ambdues, Merkel habitua a portar peces de roba una mica menys conservadores que s'ajusten a la política més moderada de Merkel. Amb vestits pantaló, sabates senzilles i accessoris discrets, Merkel es diferencia de Thatcher pel seu ús de pantalons, una peça de roba que Thatcher pràcticament mai vestia i que en canvi Merkel usa habitualment. Aquest fet pot explicar la diferent manera de veure les dones de cadascuna de les dues polítiques.

Encara que Merkel no tenia un símbol característic, a partir del mes de maig del 2011 la seva bossa taronja de grans dimensions ha fet ressò des de llavors als mitjans de comunicació com podem comprovar a la fotografia i al fragment del diari següents, que donen a aquest accessori una gran importància i li atorguen, tot i així, caràcter i autoritat.

La cancellera alemanya amb la seva bossa a la seva arribada al Bundestag.

EL “SECRET” DE LA BOSSA TARONJA D’ANGELA MERKEL

El discurs d’Angela Merkel en defensa de l’euro ha donat la volta al món i a les fotos de la cancellera alemanya, preses durant la seva intervenció davant el Bundestag, destaca la presència d’una bossa talla XL i color taronja “sense complexos” que amenaça amb crear tendència.

Per a la resta de ciutadans de l’eurozona ha estat una sorpresa descobrir aquest gust de Merkel pels complements coloristes, però els alemanys ja han adaptat els seus ulls a l’efecte enlluernador de la bossa de mà, perquè la cancellera el va estrenar el passat mes de maig.

La primera vegada que va aparèixer en públic amb ella va ser en una reunió de la directiva del seu partit, la CDU⁴⁵, y una ona d’especulacions polítiques es va disparar en els passadissos de la capital alemanya. [...]

L’oposició va arremetre contra la bossa perquè es tractava d’un model francès, Longchamp, de 310 euros, i reprotxaven a Merkel una exhibició de luxe de tal calibre. [...]

Per Rosalía Sánchez, publicat a EL MUNDO.es el 9 de setembre del 2011.

(traduït del castellà)

Encara que és sabut el gran poder d’Angela Merkel a Europa, la importància dels seus actes i decisions en ocasions passa desapercibuda a causa del ressò que fa un accessori com pot ser una bossa. En aquest cas, l’autoritat no se li atorga a Merkel sinó a la seva bossa, que segons alguns no hauria de cridar tant l’atenció ni presumir d’un accessori que val molts diners.

Tot i així, els luxosos rellotges d’alguns polítics o els vestits de luxe que porten no creen tanta expectació encara que també gastin i presumeixin.

---

⁴⁵ Unió Demòcrata Cristiana.

HELLE THORNING-SCHMIDT

Helle Thorning-Schmidt (14 de desembre del 1966) és l'actual Primera Ministra de Dinamarca i la líder del Partit Socialdemòcrata de Dinamarca. Com les dues dones anteriors, Thorning-Schmidt és també la primera dona en arribar a ocupar aquest càrrec polític.

Es pot pensar que seguint la seva ideologia política, hauria de vestir amb senzillesa ja que es troba en un partit d'esquerres. Però, tot i així, és molt coneguda per la seva manera de vestir, en la qual abunden peces de roba de grans cases de moda com la casa Gucci, fet pel qual li ha fet guanyar el sobrenom de *Gucci-Helle*.

Helle Thorning-Schmidt arribant al parlament a Copenhague.

La manera vestir de Helle Thorning-Schmidt ha fet més ressò als mitjans de comunicació que el fet d'haver estat la primera dona en arribar a ocupar el càrrec de Primera Ministra de Dinamarca, com bé mostra l'extret del diari següent:

L'ESQUERRA TAMBÉ VESTEIX GUCCI

Helle Thorning-Schmidt, criticada per la vella guàrdia del seu partit per les seves robes cares, serà la primera dona que presideixi un Govern danès. [...]

Com passa amb altres dones de projecció pública, el cas de Helle Thorning-Schmidt figura entre aquells en els que el bon aspecte físic comporta desavantatges. La seva roba, sempre cara, li va valer el sobrenom de *Gucci-Helle*, primer al seu partit i més tard entre l'opinió pública. [...]

Per Juan Gómez, publicat a *EL PAÍS.com* el 17 de setembre del 2011.

(traduït del castellà)

Arribant a l'origen del problema, amb molta probabilitat, si els mitjans de comunicació no concedissin aquesta importància desmesurada a la roba de les dones que es troben al món polític, l'opinió pública tampoc recauria en aquest aspecte que realment no té cap pes en la política i es centraria en els seus actes i decisions polítiques que realment afecten als seus respectius països. Al 2007 la socialista francesa, Ségolène Royal, ja va expressar la seva disconformitat amb aquests fets: *“això no és una desfilada de models o de veure qui és la més guapa”*.

Com es diu en un fragment del reportatge “Judici de faldilles”: *“no només a moltes polítiques els agrada exercir una tasca ministerial vestides amb un últim model de marca o no sense ser etiquetades de qualsevol cosa allunyada de la seva tasca professional, inclosa la típica “molt femenina”, o vestir-se amb roba masculina sense que li pengin el cartell de gallinarsot. A sobre cal trobar el punt mitjà.”* És a dir, que per ser acceptades a la nostra societat, aquesta les pressiona perquè adoptin un patró comú, una mena d'uniforme que en realitat no existeix però que actua com si hi fos. D'aquesta manera, es valora més l'aparença que els fets i es cau en un parany que fa que en comptes de fer avançar la societat cap a un futur pròsper i igualitari aquesta es tanqui en la foscor d'un masclisme ocult i pràcticament acceptat per la majoria de la població, que viu enganyada pels vells fantasmes del passat, de la submissió als estereotips que aquest imposa i, per tant, en la submissió de les dones a la societat.

PRIMERES DAMES

Un altre cas semblant al de les dones que es dediquen a la política és el cas de les cònjuges dels caps de govern dels diferents països.

El següent extret del diari ho mostra:

ON ESTAVEN ELS ESPOSOS DEL G-20?

No tot allò relacionat amb la cimera del G-20, integrat per la vintena de països més poderosos del món, té a veure amb treball, intrigues, acords i intel·lectuals debats sobre cap a on s'ha de dirigir el món. Hi ha una altra faceta d'aquest G-20 més intrascendent, més coloristes i molt més superficial: els actes paral·lels organitzats per entretenir les dones dels presidents.

El problema és que aquest grup de cònjuges-acompanyants ha deixat de ser merament femení després de les eleccions d'Angela Merkel i Cristina Kirchner (Alemanya i Argentina, respectivament). No obstant això, els seus marits, Joachim Sauer i Néstor Kirchner, han decidit no assistir a la cimera celebrada aquesta setmana a Londres perquè, segons els mitjans locals, havien de seguir amb les seves responsabilitats laborals. [...]

"Encara sort que també hi ha hagut dones, com Sonsoles Espinosa (parella de Rodríguez Zapatero) i Carla Bruni (Nicolas Sarkozy) - tampoc ho va fer la dona de Silvio Berlusconi, Verónica Lario-, que no hi han anat. [...]"

La veritat és que no deixa de ser xocant que al segle en el que estem i tota la lluita que des d'anys es porta realitzant en pro de la igualtat efectiva dels sexes, ens trobem fotografies d'una cimera internacional en la que les dones exerceixen el paper de dones floreres. [...]

Els diaris argentins i alemanys van assenyalar que els marits de les seves presidentes no acudirien a la cimera perquè havien d'ocupar-se del seu treball, cosa que mostra

una altra gran diferència entre sexes: la majoria de les dones de presidents han abandonat els seus treballs, mentre que ells continuen en el món laboral al marge de la carrera política de la seva parella. Poques excepcions entre les dones, com el cas de l'espanyola Sonsoles Espinosa, cantant lírica, i la cantant francesa Carla Bruni. Precisament dues de les que no hi van anar.

Per *Celeste López*, publicat a *LA VANGUARDIA.com* el 5 d'abril del 2009.

(traduït del castellà)

Aquest article ens mostra un cop més la gran mentida en la que vivim. Aquestes dones perden tota dignitat a l'entrar en competició en elegància entre elles, donant una imatge d'ostentació del luxe i culte a la imatge mentre els seus cònjuges, "intel·lectuals" i "sensats", s'ocupen dels problemes que afecten els diversos països.

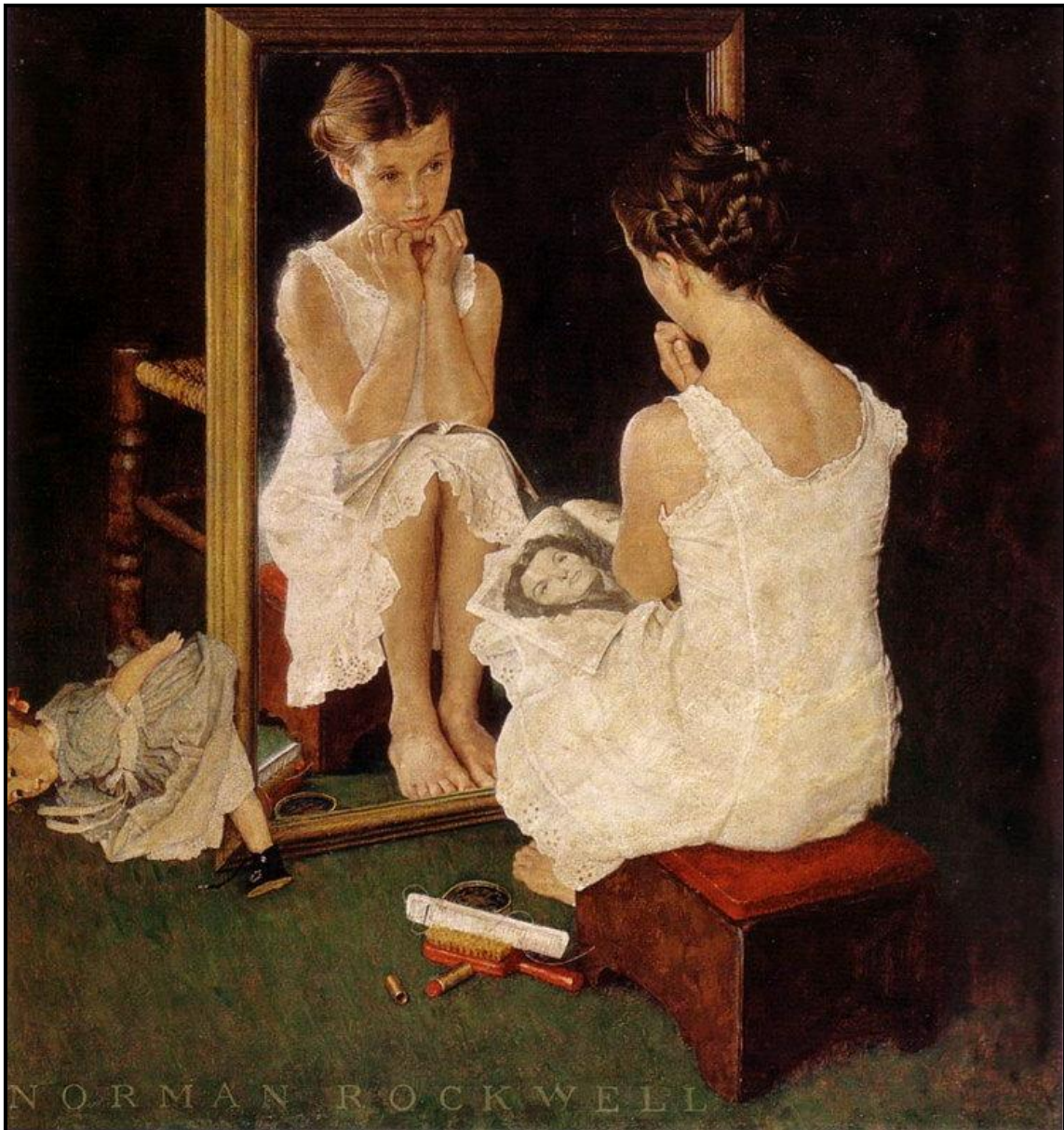
Visiblement, el masclisme és present en tots els països, ja siguin democràtics o no, ja tinguin un índex de desenvolupament alt o baix, aquest fantasma en el que s'ha convertit l'ombra del passat representat pel masclisme ens persegueix a tot arreu esperant que tornem a caure en el parany dels prejudicis i les tradicions, en l'afirmació que aquest concepte de desigualtat és correcte i acceptable.

Foto de família de les cònjuges dels mandataris.

III. QUADRE DE NORMAN ROCKWELL

Amb el quadre que es presenta en aquest apartat pretenc analitzar la situació de la societat, comparant l'actual amb la de fa 50 anys, que és quan va ser pintat aquest quadre.

Però, en primer lloc, faré una breu introducció a l'autor de l'obra.

Norman Rockwell (3 de febrer del 1894 - 8 de novembre del 1978) va ser un fotògraf, pintor i il·lustrador nascut als Estats Units. Coneguda la seva visió crítica de la societat en la que vivia i la seva postura a favor de la defensa i la integració dels més dèbils, va

reflectir els seus pensaments i opinions a través de les seves obres plasmant d'aquesta manera els aspectes més problemàtics i desagradables de la societat, encara que no sempre va gaudir de l'aprovació social per aquest fet. El perfeccionisme característic d'aquest autor i la cura dels detalls, feien que molt sovint utilitzés com a base fotografies que feia ell mateix per després pintar els quadres.

Com s'acaba de dir, aquest pintor cuidava amb molta cura els detalls presents a les seves obres i per això res es troba on és per casualitat. En aquesta obra hi ha un seguit de detalls que, si bé ens poden passar desapercebuts, hi són per un motiu justificable.

El quadre de Norman Rockwell presentat en aquesta part del treball s'anomena *Girl at the mirror*, i va ser pintat l'any 1954. En aquest, es pot observar una nena d'11 anys⁴⁶ asseguda en un tamboret mentre es mira al mirall. La senzillesa de la situació mostra que qualsevol podria ser aquesta nena i trobar-se en aquesta mateixa situació.

La nena es troba mirant-se davant el mirall amb una expressió de preocupació i frustració, com si allò que està mirant no li acabés d'agradar i fos una decepció. A la seva falda es troba una revista oberta amb la fotografia de Jane Russell⁴⁷ amb la que molt segurament es compara i aspira a ser com ella. Aquest sentiment també està present a la nostra societat, la qual intenta imposar un prototip de dona poc accessible, irreal i artificial que provoca que aquelles persones que volen accedir-hi se sentin malament amb elles mateixes.

Al terra, als peus de la nena, hi ha un pintallavis destapat, que podem endevinar que ha utilitzat, un raspall, una pinta i un petit mirall. En contrast amb aquests estris que ha utilitzat per canviar la seva imatge i fer-la més semblant a la de la Jane Russell, en un racó es troba una nina que podem suposar que no fa tant de temps amb la que ha jugat. Això ens mostra que el desig de voler assemblar-nos a algú que considerem superior, ens obliga a acceptar haver-nos de transformar en algú que no som i, per tant, ens enganyem a nosaltres mateixos. Aquesta nena està renunciant a la seva

---

⁴⁶ Se sap perquè és l'edat de la model.

⁴⁷ Jane Russell (21 de juny del 1921 - 28 de febrer del 2011) va ser una actriu dels Estats Units coneguda sobretot per coprotagonitzar la pel·lícula *Els cavallers les prefereixen rosses* amb Marilyn Monroe i que va assolir la fama entre els anys 40 i 50.

infantesa, representada a través de la nina, a canvi d'adoptar una postura adulta, teòricament "madura" i "sensata".

Tot i que va ser pintat al 1954, aquest quadre és un reflex de la societat del moment i la del passat i ens mostra que les coses no han canviat tant com pensàvem.

El sentiment de frustració expressat en aquest quadre és el que regna avui dia a la nostra societat. A través dels cànons de bellesa que ens imposem nosaltres mateixos a mode de pressió, defensant que són la pauta a seguir, ens tanquem en una presó invisible que és impossible d'obrir a no ser que en tinguem la clau. Per trobar aquesta clau, que ens permetrà fugir d'aquesta privació de la llibertat, tota la societat ha d'estar unida i convençuda de voler trobar-la, de voler fer front a la realitat que se'ns presenta i voler-ne escapar plegats.

La societat la creem les persones, és per això, que si tots estem d'acord sortirem d'aquesta trampa en la qual és massa fàcil caure. Però si la societat es troba dividida en grups i cadascun d'aquests mira cap a costats diferents, llavors serà impossible sortir d'aquesta presó de la qual cada vegada és més difícil d'escapar ja que, tot i queixar-nos de la pressió social, aquesta és duta a terme per nosaltres mateixos, és a dir, ningú obliga a una societat a creure allò que està bé o malament, sinó que és la pròpia societat, les pròpies persones que la formen, que creen uns ideals que tots junts formen l'essència de cada societat.

Quan hi hagi realment la voluntat de fer front a aquesta realitat que se'ns presenta com correcta tot i no ser-ho, tots junts podrem fer un pas endavant cap al progrés d'una societat més justa o, si més no, més igualitària amb les persones que la formen.

La mirada d'aquesta nena es pot interpretar de milers de formes diferents. En la meua opinió aquesta nena, que per a mi representa la societat, es mira al mirall i observa, trista i melancòlicament, allò en el que s'ha convertit: una societat perduda en ella mateixa on la tradició, els prejudicis i el conformisme encara tenen poder per incidir en les seves decisions i actes.

CONCLUSIÓ

Durant la realització d'aquest treball, he adquirit tot un conjunt de coneixements que m'han estat molt útils tant per la seva utilització de cara al treball com per la meua cultura personal. Després de tot el que he llegit i analitzat, ara puc comprendre millor la societat en la que visc, de la que en part no hem sentit orgullosa, ja que en la meua opinió vivim envoltats d'un masclisme ocult que ens fa creure que hem arribat a assolir la igualtat que durant molt de temps s'ha estat reclamant, sense ser així. Aquest tipus de masclisme és acceptat socialment i és gairebé imperceptible, repercuteix en les nostres actituds i pensaments emmascarant els prejudicis imposats per la tradició. Fins que la societat no accepti les dones tal i com són, sense que elles hagin de canviar ni haver-se d'avergonyar per ser diferents, regnarà un masclisme pràcticament imperceptible, però present.

Com s'ha vist al llarg del treball, la moda ha significat per a tota la societat una manera eficaç de fugir de la tradició, de la homogeneïtat social, i ha permès ascendir en l'escala social a certs grups de persones. Tot i així, per a les dones concretament, ha significat alhora una presó, és a dir, la llibertat inicial s'ha transformat en una privació, ja que la societat les ha tancat a l'injust món dels prejudicis. Escapar d'aquesta situació no és gens fàcil, encara que trobar-s'hi sí que ho és.

És possible que tota la lluita iniciada s'estigui perdent, no per tornar a la mateixa situació en què es trobaven les dones, però sí per fer impossible assolir la igualtat real entre tots dos gèneres. Encara que, com bé hem vist al llarg del treball, les dones han fet un pas gegant enfront de la societat, ara hem d'evitar recular enrere i deixar perdre el que amb tant d'esforç s'ha guanyat; hem de buscar una igualtat real on no s'afavoreixi ni a les dones ni als homes, sinó que es busqui el bé comú, el bé de tota la societat.

Per arribar a assolir aquesta igualtat real, farà falta que passin diverses generacions i que aquestes futures generacions siguin educades amb uns valors diferents dels que hem estat educats nosaltres, d'aquesta manera, el camí cap a l'equiparació entre dones i homes s'anirà escurçant mica en mica fins arribar al final. Si s'aconsegueix que aquestes noves generacions adquireixin uns valors neutres, que no distorsionin la

realitat, elles mateixes podran crear uns nous valors, més justos i igualitaris, que els permetran construir una societat millor per a tothom.

Ningú ha dit que aquesta tasca resulti fàcil, però tampoc impossible, encara que a vegades ho pugui semblar. Com he dit a l'apartat anterior, *Quadre de Norman Rockwell*, la societat la creem les persones, per tant, nosaltres som els responsables de la situació en la qual ens trobem i els únics que podem fer-la canviar. Quan la societat reflexioni i s'adoni del que està passant, quan realment desitgem canviar el transcurs de la història, quan acceptem que el respecte ha de ser universal sense importar cap altre criteri, quan deixem d'aferrar-nos al passat i mirem cap al futur, llavors es podrà fer un pas endavant, que de ben segur ens farà sentir millors persones i, conseqüentment, una millor societat.

Al cap i a la fi, potser només ens cal recordar que tots som iguals però alhora diferents.

BIBLIOGRAFIA

- Beauvoir, Simone de: *El segundo sexo*. Edició digital.
- Bock, Gisela: *La mujer en la historia de Europa. De la Edad Media a nuestros días*. Editorial Crítica, Barcelona, 2001. Col·lecció: La construcción de Europa.
- Charles-Roux, Edmonde: *El siglo de Chanel*. Herce Editores, Madrid, 2007.
- Erner, Guillaume: *Víctimas de la moda. Cómo se crea, por qué la seguimos*. Editorial Gustavo Gili, Barcelona, 2005. Col·lecció: GG moda.
- Fiemeyer, Isabelle: *Coco Chanel. Un perfume de misteri*. Editorial Pòrtic, Barcelona, 2002. Col·lecció: Dones del XX, núm. 1.
- Lipovetsky, Gilles: *El imperio de lo efímero. La moda y su destino en las sociedades modernas*. Editorial Anagrama, Barcelona, 2004. Col·lecció: Compactos Anagrama.
- Varis autors: *Iconos de la moda. El siglo XX*. Editorial Electra, Barcelona, 2007.
- Varis autors: *La belleza del siglo. Los cánones femeninos en el siglo XX*. Editorial Gustavo Gili, Barcelona, 2006. Col·lecció: GG moda.
- Wolf, Naomi: *El mito de la belleza*. Editorial Emecé, Barcelona, 1991. Col·lecció: Reflexiones.
- Peruga, Eva: *Juicio de faldas*, "El Periódico", 25 de setembre del 2011, pp.14 i 15, secció *Gente*.

- EDICIÓ DIGITAL DELS DIARIS:

- <http://www.abc.es/personajes/famoso.asp?biografia=Soledad%20Becerril&historia=347>
- *ABC.es - Soledad Becerril*
- <http://www.elmundo.es/elmundo/2011/09/08/internacional/1315476095.html>
- *EL MUNDO.es - El 'secreto' del bolso naranja de Angela Merkel*
- <http://www.elmundo.es/suplementos/magazine/2005/296/1117049265.html>
- *EL MUNDO.es - George Sand*
- http://www.elpais.com/articulo/agenda/Dama/Hierro/vende/preciada/arma/elpepigen/20110629elpepiage_2/Tes
- *EL PAIS.com - La Dama de Hierro vende su preciada arma*
- http://www.elpais.com/articulo/internacional/izquierda/viste/Gucci/elpepiint/20110917elpepiint_6/Tes
- *EL PAIS.com - La izquierda también viste Gucci*
- http://www.elpais.com/articulo/sociedad/Nadie/hablaria/fueramos/hombres/elpepusoc/20090120elpepisoc_1/Tes
- *EL PAIS.com - Nadie hablaría de esto si fuéramos hombres*
- <http://www.lavanguardia.com/ciudadanos/noticias/20090404/53674685217/donde-estaban-los-esposos-del-g-20.html>
- *LA VANGUARDIA.com - ¿Dónde estaban los esposos del G-20?*

- CONSULTES A LA WEB:

- <http://www.audreyhepburn.com/menu/index.php>
- *Audrey Hepburn's Official Site*

- <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/323712/AL-Kroeber>
- *Britannica Online Encyclopedia - Alfred Kroeber*
- <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/60402/Julien-Benda>
- *Britannica Online Encyclopedia - Julien Benda*
- <http://www.historiasiglo20.org/sufragismo/biogra.htm#campoamor>
- *Historia siglo 20 - Clara Campoamor*
- <http://www.margaretthatcher.org/essential/biography.asp>
- *Margaret Thatcher Foundation*
- <http://www.nrm.org/about-2/about-norman-rockwell/>
- *Norman Rockwell Museum*
- http://www.virginiawoolfsociety.co.uk/vw_res.biography.htm
- *Virginia Woolf Society*

ANNEX. ENQUESTA

- Edat: ____ anys   Sexe: _____
- A casa, qui realitza les tasques domèstiques? _____

*NIVELL DE FORMACIÓ ACADÈMICA

- Enquestat/da: _____
- Mare: _____
- Pare: _____

*EL FEMINISME

- Què saps sobre la situació de les dones en el passat i el moviment feminista?

- Què entens per feminisme?

- Et consideres feminista? Per què?

- Coneixes alguna d'aquestes dones relacionades amb el moviment feminista?
..... Clara Campoamor   ..... Simone de Beauvoir   ..... George Sand
..... Naomi Wolf   ..... Virginia Woolf

- Creus que en l'actualitat les dones i els homes es troben en el mateix nivell d'igualtat en tots els àmbits? Per què?

- Creus que el moviment feminista s'ha aturat, o en canvi, avança lentament?

*LA IMATGE

- Què penses d'un home amb el cabell blanc? I d'una dona?

- Creus que una noia amb xandall s'accepta de la mateixa manera que un noi amb xandall, per què?

- Creus que hi ha més pressió en les dones que en els homes pel que fa a la cura de la imatge, per què?

ANNEX. JUDICI DE FALDILLES

14 gente 25 DE SEPTIEMBRE DEL 2011
el Periódico / cuaderno del domingo

Merkel / Thorning-Schmidt

Juicio de faldas

La forma de vestir se convierte en un arma de desprestigio contra las mujeres que se dedican a la política

POR EVA PERUGA

Si eres mujer y quieres dedicarte a la política, prepárate porque tendrás que pagar un plus. Antoni Gutiérrez-Rubi lo llama «el plus del fondo de armario». La conversación con el asesor en comunicación y autor del libro *Políticas* viene al hilo de ese foco mediático cegador sobre el bolso de la cancillera alemana, Angela Merkel. El mismo foco que intenta iluminar con más intensidad el vituperio de Helle Thorning-Schmidt porque usa ropa de Gucci que su triunfo electoral y el hecho de que se convertirá en la primera mujer al frente de un Gobierno danés.

«Más allá de las consideraciones estéticas, la cuestión de fondo parece ser la de siempre: ni siquiera las mujeres que han llegado a la cúpula del poder político consiguen evitar el zarandeo y acoso de una cultura

Si se duda de si un comentario es machista, hay que plantearlo como si un hombre fuera el destinatario

ra machista que las juzga el doble», según Gutiérrez-Rubi. La antropóloga y experta en comunicación y género Elvira Altés propone un ejercicio: «Si dudamos de si un comentario está impregnado de machismo o no, hemos de plantear la regla a la inversa. ¿Comentariamos la cartera de un político, por ejemplo?»

Para Altés, esos disparos hacia las políticas vienen a advertirles «de que no están en el lugar que les toca, que es el ámbito privado, sino que ocupan lugares para los que no están lo bastante preparadas». De la misma opinión es Carmen Alborch, senadora y exministra socialista. «Es una manera de frivolar, de menospreciar, de discriminar. No se te trata como a un igual», dice la senadora, quien denuncia también la exigencia de uniformar las políticas. «Es como si por estar merecidamente en política tuvieras que ser de otra manera. También tenemos que representar la diversidad que hay en la sociedad», añade.

No solo a muchas políticas les gustaría desempeñar una tarea ministerial vestidas con un último modelo de marca o no sin ser etiquetadas de cualquier cosa alejada de su labor profesional, incluida la típica «muy femenina», o enfundarse en ropa masculina sin que le cuelguen el cartel de marimacho. Encima hay que encontrar el punto medio.

Constante juicio

Dolors Comas d'Argemir, catedrática de Antropología y miembro del Consejo de l'Audiovídeo de Catalunya, tiene el ejemplo en la cabeza. «Pienso en la presidenta de Argentina, Cristina Fernández de Kirchner (CFK). Paradójicamente, en el caso de las mujeres, si la manera de vestir es masculina, seria, severa, no gusta porque es poco femenina. Y si es del estilo de CFK, entonces es demasiado femenina, demasiado exagerado que se maquille, se peine. Hay un constante juicio sobre el tema», explica.

Sin embargo, a la presidenta argentina, como le sucedió a la vicepresidenta del Gobierno español, María Teresa Fernández de la Vega, el caudal mediático no arrastró su popularidad. Al contrario. En esta línea está la exministra Alborch, blanco una y otra vez

de declaraciones sobre su forma de vestir: «Me he sentido muy bien valorada. Además, me ha resultado gratificante porque ha habido mujeres que me han dicho: 'Tú te atreviste y nosotras nos atrevimos contigo'».

Aunque la ropa y los complementos de una política y de un político deberían ser irrelevantes a la hora de emitir juicios, a la práctica los efectos se diversifican. Por varios motivos. La socióloga Judith Astelarra versiona la frase de Oscar Wilde sobre el castigo de la irrelevancia. «Lo peor que le puede pasar a un político es no aparecer en los medios de comunicación», concluye Astelarra sobre la exposición «en el circo mediático» a la que se ven sometidas algunas políticas.

La tesis de esta experta en la historia de la lucha de las mujeres es: «Se estereotipan a los hombres y las mujeres que están en la política. Se extiende el populismo en este clima de antipolítico y antipolíticos». Tras preguntarse irónica-

Helle THORNING-SCHMIDT
PRIMERA MINISTRA DANESA

La mujer que en octubre se convertirá en la primera ministra danesa es conocida como 'Gucci-Helle'.

REUTERS / NLS

Angela MERKEL
CANCELLERA ALEMANA
La cancillera fue blanco de las filas socialistas porque su bolso Longchamp cuesta 310 euros.

Ségolène ROYALE
POLÍTICA SOCIALISTA FRANCESA
«Esto no es un desfile de modelos», se dijo en la campaña del 2007. El chiste lo secundaban incluso los socialistas.

mente cómo puede afectar a Merkel el hecho de que se hable de su bolso cuando todo el mundo sabe que la cancillera es quien manda en Europa. Astelarra apunta su preocupación real: la menor cobertura de las mujeres en los medios de comunicación. «Los medios conceden a los hombres capacidad de liderazgo porque, a su entender, lo que ellos dicen es más central que lo que dicen las mujeres», resume.

Es un pez que se muerde la cola. «Los medios de comunicación recogen aspectos presentes en la opinión pública pero, al mismo tiempo, contribuyen a crear esa opinión pública, convirtiéndola en vitales cosas que, si no las destacaran, no las encontraríamos tan importantes», ajusta Comas d'Argemir.

Al final, la responsabilidad de los medios tiene un papel crucial. «Hay un tema de fal-

Cristina FERNÁNDEZ
PRESIDENTA ARGENTINA
La presidenta pasa cada día un tercer grado en los medios a propósito de sus vestidos, maquillajes y cirujías.

sa moral, algo cínico que tiene que ver con el doble juicio. También con los tópicos y los prejuicios: las mujeres gastan, no administran», interpreta Gutiérrez-Rubí. No solo se fotografian los zapatos y las piernas de las políticas, en algunas ocasiones en contraste con la imagen de los líderes masculinos, sino que muchos de los dardos intentan descalificar con una imagen de derrochadora u obsesionada con su físico.

No sucede lo mismo con los políticos, quienes, al igual que ellas, gastan o presumen. No se destaca al que viste de marca o lleva un lujoso reloj. Incluso el poder de seducción, loadado en políticos como John Fitzgerald Kennedy, tiene un efecto bumerán en políticas, como ocurrió cuando la socialista Ségolène Royal fue candidata al Eliseo. Esto no es un desfile de modelos o de a ver quién es la más guapa, se dijo en aquella campaña del 2007, empezando por las propias filas socialistas. La frustrada candidata republicana Carly Fiorina escribió en su libro *Decisiones Difíciles* sobre sus años como presidenta y directora ejecutiva de Hewlett-Packard: «Después de luchar durante toda mi carrera para ser juzgada por mis resultados y mis decisiones, la cobertura sobre mi condición de mujer, mi apariencia y las percepciones sobre mi personalidad lo superaron todo».

EL SÍMBOLO

El bolso del poder de Thatcher

El el que fue ministro de Margaret Thatcher Nicholas Ridley bromeó durante una reunión de la que se había ausentado un momento la primera ministra británica (1979-1990) dejando su bolso encima de la mesa: «¿Por qué no empezamos? El bolso está aquí». Sin duda «el bolso político más importante de la historia es el de Thatcher», según señala Antoni Gutiérrez-Rubí, asesor de comunicación. En el contexto de la máxima exposición de las políticas al juicio sobre su forma de vestir y sus complementos, la premier utilizaba esta pieza pequeña y con asas cortas como «símbolo de poder».

Los bolsos de Thatcher, uno de los cuales se subastó por 28.000 euros el pasado junio en Londres, representaban «carácter y autoridad», según este experto. Una representación que también encaja con la macrobolso naranja de la

cancillera alemana, Angela Merkel, objeto de las críticas desde que la estrenó el pasado mes de mayo.

Entre los complementos que las mujeres en primera línea de la política han usado como armas tienen un lugar destacado las agujas —todas de un tamaño considerable— de Madeleine Albright, secretaria de Estado de Estados Unidos entre 1997 y el 2001. La primera mujer en dirigir la diplomacia norteamericana luchó las agujas de solapa como documento base de lo que negociaba o quería decir su país en un momento concreto. En la primera visita de una persona con su cargo a Corea del Norte, en el 2000, recurrió a una aguja en forma de bandera de Estados Unidos para dejar bien claro que, aquel importante paso diplomático, no obedecía a ninguna debilidad y que su país estaba allí. La misión tuvo un gran éxito.

ÍNDEX

Introducció.....	1
Introducció a la part teòrica-descriptiva	4
• I. A la recerca dels orígens	5
• II. Quan la moda transforma l'aparença.....	8
• III. Quan la moda deixa de ser tradició.....	11
• IV. El desconegut univers de la moda.....	13
• V. Eva i Pandora: quan el mal amenaça la terra.....	15
• VI. La primera espurna lila	19
• VII. Quan moda i feminisme comparteixen protagonisme	22
• VIII. Quan ens creiem lliures.....	26
Introducció a la part pràctica-especulativa	29
• I. Enquestes.....	30
• II. Política i moda?	33
• III. Quadre de Norman Rockwell	43
Conclusió.....	46
Bibliografia.....	48
Annex. Enquesta.....	51
Annex. Judici de faldilles.....	53

